GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 22261
שם התלמיד/ה: _____

היסטוריה

שאלון 22261

הוראות לנבחן

משך הבחינה: שלוש שעות.

מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מן הפרק הראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה – חובה – (1×34) – 34 נקודות.
יש לבחור בשניים מן הפרקים השני, השלישי והרביעי, ולענות על שאלה אחת בכל פרק שבחרתם – (2×33) – 66 נקודות.
סך הכול – 100 נקודות.

חומר עזר מותר בשימוש:
1. ספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה, ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושאים המאבק על הקמת מדינת ישראל וסוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל. הספרים יכולים להיות מסומנים במדגש (מרקר) או בעיפרון, אך בלי הערות בכתב. אפשר לציין תקופות או נושאים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מסֵפר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
נספחים: לשאלה 4 (מודעה), לשאלה 5 (תמונה).

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

השאלות

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (34 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3 (חובה).

1. מדיניות ואידאולוגיה נאצית – מרעיון למעשה

(34 נקודות)

(ראו בנספח: מקור 1 – עדות של שמואל קנלר,* יהודי יליד גרמניה – זיכרונות מגיל 8 (1933), מקור 2 – קטעים מן הספר "סיפור של גרמני 1914–1933" מאת סבסטיאן הפנר**)

א. לפניכם שני קטעי מקור (1–2) שנכתבו על גרמניה שלאחר עליית הנאצים לשלטון. בקטעים מתוארות תגובות של אזרחים גרמנים על מדיניות המשטר הנאצי.

המשטר הנאצי הצליח לגרום לרבים מאזרחי גרמניה לשתף פעולה עם מדיניותו.

– הסבירו כיצד הושג שיתוף פעולה זה על פי כל אחד מן המקורות (1–2).

– כיצד לדעתכם השפיעה זהות הדובר בכל אחד מן המקורות על התיאור שהוא הציג בקטע? נמקו את תשובתכם.

(17 נקודות)

ב. – הציגו את המאפיינים של היהודי על פי הדימוי שלו באידאולוגיה הנאצית. בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבטא דימוי זה.

– הסבירו את ההשפעה של דימוי זה על תחילת ההרג ההמוני של היהודים דווקא עם פלישת גרמניה לברית המועצות.

(17 נקודות)

2. היהודים בצפון אפריקה ובאירופה תחת הכיבוש הנאצי

(34 נקודות)

(ראו בנספח: קטע מקור המתבסס על עדות של אנני בוכריס בנוגע לקורות משפחתה היהודייה בתקופת הכיבוש הנאצי של תוניסיה במלחמת העולם השנייה.)

לפניכם קטע מקור המתבסס על עדות של אנני בוכריס בנוגע לקורות משפחתה היהודייה בתקופת הכיבוש הנאצי של תוניסיה במלחמת העולם השנייה.

א. – כיצד באה לידי ביטוי בקטע המקור המדיניות של הנאצים כלפי היהודים בתוניסיה?

– על פי מה שלמדתם, הציגו שתי נקודות דמיון בין המדיניות שנקטו הנאצים כלפי היהודים בתוניסיה ובין המדיניות שנקטו כלפי היהודים בפולין מייד לאחר כיבושה, והסבירו את הגורם לדמיון זה.

(18 נקודות)

ב. – הסבירו כיצד בא לידי ביטוי בקטע המקור אחד מדפוסי ההתייחסות של האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות הכיבוש הנאצי.

– על פי מה שלמדתם, מהו ההבדל בין גורל היהודים בארצות צפון אפריקה ובין גורל היהודים באזורי הכיבוש הגרמני באירופה בתקופת ביצוע "הפתרון הסופי"? הסבירו אחת מן הסיבות להבדל זה.

(16 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

3. הגטאות, מלחמת העולם השנייה בשנתיים האחרונות

(34 נקודות)

(ראו בנספח: קטע מקור מתוך זיכרונותיו של אלברט שפאר, שהיה שר החימוש במשטר הנאצי.)

א. – הציגו שלוש מן המטרות של הנאצים בהקמת הגטאות, והסבירו כיצד תנאי החיים שיצרו הנאצים בגטאות סייעו לממש שתיים מן המטרות שהצגתם.

– הסבירו כיצד התמודדו היהודים עם תנאי החיים בגטאות. בססו את תשובתכם על פעולה אחת מן התחום הפיזי ועל מקור מספר הלימוד המדגים פעולה אחת מן התחום הרוחני.

(18 נקודות)

ב. לפניכם קטע מקור מתוך זיכרונותיו של אלברט שפאר, שהיה שר החימוש במשטר הנאצי.

– על פי קטע המקור, הציגו את הטענה של שפאר בנוגע לתוכניות הצבאיות של היטלר בשלב מאוחר זה במלחמה.

– הסבירו כיצד מהלכי המלחמה בשנתיים האחרונות שלה מחזקים את טענתו של שפאר. בססו את הסברכם על שתי עובדות היסטוריות.

(16 נקודות)

פרק שני – לאומיות וציונות (33 נקודות)

שימו לב: יש לבחור בשניים מן הפרקים השני, השלישי והרביעי, ולענות על שאלה אחת בכל פרק שבחרתם.
אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 4–6.

---

4. המטרות של התנועות הלאומיות ופעולות למימושן

(33 נקודות)

(ראו בנספח: נספח לשאלה 4 – מודעה)

א. – הציגו את המטרות של התנועות הלאומיות שפעלו באירופה במאה ה־19.

– הסבירו כיצד פעלו תנועות לאומיות למימוש מטרותיהן. בססו את תשובתכם על פעולה אחת שנקטו, ועל מקור מספר הלימוד המדגים פעולה נוספת.

(16 נקודות)

ב. בנספח לשאלה זו מוצגת מודעת "דרושים" לגיוס עובדי בניין, שהתפרסמה ביפו בשנת 1909.

– הסבירו כיצד שתיים מן המטרות של הפעילות הציונית בארץ־ישראל בשנים 1882–1914 באות לידי ביטוי במודעה.

– הציגו מטרה נוספת של הפעילות הציונית בארץ־ישראל בשנים האלה, והסבירו באמצעות שתי פעולות כיצד קידמו הציונים את מימוש המטרה שהצגתם.

(17 נקודות)

5. מאפייני התנועות הלאומיות

(33 נקודות)

(ראו בנספח: נספח לשאלה 5 – תמונה: אסֵפת מאי)

א. בנספח לשאלה זו מוצגת תמונה המתארת את ההכרזה של התנועה הלאומית הסרבית על שלטון עצמי במאי 1848.
– הסבירו כיצד באים לידי ביטוי בתמונה שניים מן המאפיינים שמלכדים את בני אותו הלאום.
– הציגו שני מאפיינים נוספים המלכדים את בני אותו הלאום.
(16 נקודות)

ב. – הציגו שלושה מאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות באירופה.
– הסבירו כיצד שניים מן המאפיינים שהצגתם באים לידי ביטוי בדמותו ובדרכי פועלו של בנימין זאב הרצל.
בחרו במקור מספר הלימוד והסבירו כיצד הוא מדגים את אחד מן המאפיינים האלה.
(17 נקודות)

6. התנועות הלאומיות – גורמים מעכבים וגורמים מסייעים

(33 נקודות)
(ראו בנספח: קטע מקור ממאמר שכתב דוד בן־גוריון אחרי הצהרת בלפור.)

א. – בחרו בתנועה לאומית שפעלה באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה, והסבירו כיצד השפיעה (עיכבה או סייעה) אחת מן המעצמות על המאבק של תנועה זו.
– הסבירו גורם אחר שהשפיע על המאבק של התנועה הלאומית שבחרתם.
(16 נקודות)

ב. לפניכם קטע מקור ממאמר שכתב דוד בן־גוריון אחרי הצהרת בלפור.
– על פי קטע המקור, מהו ההישג לעם היהודי בפרסום הצהרת בלפור?
– לטענת בן־גוריון המוצגת בקטע, כיצד תרמה הפעילות של התנועה הציונית להישג זה?
על פי מה שלמדתם, נמקו את טענתו באמצעות שתי פעולות של התנועה הציונית – כל פעולה מתחום אחר.
(17 נקודות)

פרק שלישי – המאבק על הקמת מדינת ישראל (33 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 7–9.

---

7. המאבק במדיניות של בריטניה בארץ־ישראל (1945–1947)

(33 נקודות)
(ראו בנספח: מקור 1 – פורסם ב־29 ביולי 1946 בעיתון "אשנב", עיתון דו־שבועי מחתרתי של ארגון "ההגנה"., מקור 2 – פורסם ב־1 באוגוסט 1946 בעיתון "חֵרות", עיתון חודשי מחתרתי של האצ"ל.)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

א. לפניכם שני קטעי מקור (1–2) שהתפרסמו בעיתוני היישוב היהודי בימים שאחרי פיצוץ מלון המלך דוד (יולי 1946).
– על פי מה שלמדתם, מה היו התוצאות המיידיות של פיצוץ מלון המלך דוד?
– על פי כל אחד מן המקורות (1–2), מה תהיה ההשפעה של אירוע זה על המאבק במדיניות בריטניה בארץ־ישראל?
הסבירו סיבה אחת להבדל בין שני המקורות בתיאור ההשפעה הצפויה של האירוע.
(17 נקודות)

ב. הסבירו את החשיבות של המאבק בתחום ההתיישבות בשנים אלה. בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מדגים חשיבות זאת.
(16 נקודות)

8. מלחמת העצמאות
(33 נקודות)

א. היסטוריונים מחלקים את מלחמת העצמאות לשני שלבים עיקריים:
שלב ראשון (מ־30 בנובמבר 1947 עד 14 במאי 1948) ושלב שני (מ־15 במאי 1948 עד סוף המלחמה).
– הציגו שני מאפיינים של השלב הראשון של המלחמה. בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבטא את אחד המאפיינים שהצגתם.
– הציגו שני מאפיינים של השלב השני של המלחמה. בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבטא את אחד המאפיינים שהצגתם.
(17 נקודות)

ב. – הסבירו את החשיבות של הקמת צה"ל במהלך מלחמת העצמאות.
– מדוע הצטרפו הדרוזים לצה"ל בזמן המלחמה? הביאו דוגמה אחת לסיוע של הדרוזים או של הצ'רקסים לכוחות היהודיים במלחמת העצמאות.
(16 נקודות)

9. כ"ט בנובמבר 1947, תוצאות והשלכות של מלחמת העצמאות
(33 נקודות)
(ראו בנספח: קטע מקור ממאמר העוסק בפליטים הפלסטינים, שפרסם העיתונאי חביב עיסא בעיתון הלבנוני "אל הודא" ביוני 1951)

א. הציגו שלושה מן הסעיפים העיקריים של תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947.
אילו מן הסעיפים שהצגתם לא מומשו? הסבירו מדוע. בססו את תשובתכם על שתי סיבות.
(17 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ב. לפניכם קטע מקור ממאמר העוסק בפליטים הפלסטינים, שפרסם העיתונאי חביב עיסא בעיתון הלבנוני "אל הודא" ביוני 1951.

– הסבירו מהו הגורם להיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים שבא לידי ביטוי בדבריו של חביב עיסא בקטע המקור.

– בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבטא גורם נוסף להיווצרות בעיה זו.

(16 נקודות)

פרק רביעי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (33 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 10–13.

---

10. תהליך הדה־קולוניזציה וגורל היהודים בארצות האסלאם

(33 נקודות)

א. – מה הן הנסיבות שהשפיעו על תהליך הדה־קולוניזציה בארצות האסלאם?

– בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מדגים אחת מן התוצאות של תהליך הדה־קולוניזציה.

(16 נקודות)

ב. – הציגו שלושה מן הגורמים שהשפיעו על גורל היהודים בארצות האסלאם מסוף מלחמת העולם השנייה ועד סוף שנות השישים של המאה ה־20.

– בחרו באחת מארצות האסלאם שלמדתם עליה, וכתבו מהו לדעתכם הגורם העיקרי שהשפיע על יציאת היהודים מארץ זו. נמקו את עמדתכם באמצעות שתי עובדות היסטוריות.

(17 נקודות)

11. עלייה וקליטה בשנות החמישים והשישים

(33 נקודות)

(ראו בנספח: קטע מקור סטירי (ביקורת הומוריסטית) שבו הסופר אפרים קישון מתאר את קליטתו בארץ עם הגעתו ב־1949)

א. לפניכם קטע מקור סטירי (ביקורת הומוריסטית) שבו הסופר אפרים קישון מתאר את קליטתו בארץ עם הגעתו ב־1949.

– כיצד שניים מן הקשיים של העולים בשנות החמישים והשישים באים לידי ביטוי בקטע המקור?

– על פי מה שלמדתם, הסבירו את הגורמים לקשיים האלה.

(17 נקודות)

ב. הציגו את שני הטיעונים (טענות ונימוקים) בוויכוח שהתנהל בקֶרב ההנהגה במדינת ישראל בתקופה זו בנוגע לעלייה המבוקרת (סלקטיבית).

בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבסס את אחד מן הנימוקים שהצגתם.

(16 נקודות)

12. מלחמת ששת הימים (1967)

(33 נקודות)

(ראו בנספח: מקור 1 – קריקטורה שפורסמה ב־10 ביוני 1967 מאת המאייר קריאל גרדוש (דוש), מקור 2 – קטע מנאום שנשא הרמטכ"ל יצחק רבין בטקס באוניברסיטה העברית ב־28 ביוני 1967)

א. הסבירו כיצד השפיעו האירועים שקדמו למלחמת ששת הימים על ההחלטה של מדינת ישראל לפתוח במלחמה.
בתשובתכם התייחסו לפעולות של מדינות ערב, לעמדת המעצמות ולמצב במדינת ישראל.
(16 נקודות)

ב. לפניכם שני מקורות (1–2) העוסקים במלחמת ששת הימים.
– על פי מה שלמדתם, הציגו את הישגיה של מדינת ישראל במלחמת ששת הימים.
– כיצד מתייחס כל אחד מן המקורות (1–2) למלחמה? הסבירו סיבה אחת להבדל בין המקורות בהתייחסות למלחמה.
(17 נקודות)

13. מלחמת יום הכיפורים (1973)

(33 נקודות)
(ראו בנספח: מקור 1 – קריקטורה מאת דני קרמן שפורסמה ב־1974, מקור 2 – ריאיון עם האלוף במילואים גרשון הכהן ב־2013)

א. הסבירו את הגורמים שהשפיעו על החלטת מצרים לפתוח במלחמה באוקטובר 1973.
בתשובתכם התייחסו לשיקולים של נשיא מצרים סאדאת ולתוצאות של מלחמת ששת הימים.
(15 נקודות)

ב. לפניכם שני מקורות (1–2) העוסקים במלחמת יום הכיפורים.
– על פי מה שלמדתם, הציגו את הישגיה של מדינת ישראל ואת הישגיה של מצרים במלחמת יום הכיפורים.
– כיצד מתאר כל אחד מן המקורות (1–2) את השפעת המלחמה על מדינת ישראל?
הסבירו סיבה אחת להבדל בין שני המקורות בתיאור השפעת המלחמה.
(18 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

נספח – המקורות

מקור 1 – עדות של שמואל קנלר,* יהודי יליד גרמניה – זיכרונות מגיל 8 (1933)

ברחובות ברלין הופיעו דגלים ארוכים עם צלב הקרס, אשר בחלקם השתלשלו מגגות הבתים ועד לקומות התחתונות. יותר ויותר אזרחים לבשו מדים חומים וצעדו בהפגנות.

לא אוכל להתכחש לעובדה שכילד אלה היו בעיניי סממנים של עוצמה ושל כוח אשר אמורים להשרות הרגשה של ביטחון הנובע מעוצמת השלטון. כמעט יכולתי להרגיש רוגע ואולי אף גאווה שאני שותף לעַם חזק. על יד בית הספר שלי הייתה חנות ממתקים ומדי פעם הספיקו דמי הכיס לקנות בה סוכריות. הן היו עשויות קליפה אדומה עגולה ובתוכה מרציפן לבן שבתוכו צלב קרס שחור. כך הייתי אמור להטביע בי את הנאציזם. ברדיו נשמעו נאומים של היטלר בקול צעקני ומאיים, ובקולנוע הוא הופיע ביומנים [יומני חדשות] לפני הסרטים. המונים הריעו לו. חברי כיתתי התחילו ללבוש מדים של "היטלר יוגנד". אולי בהתחלה אף קינאתי בהם.

—

- קטע מתוך הרצאה של שמואל קנלר שניתנה ב־9/11/2008, ובה תיאר את ילדותו בגרמניה הנאצית.

("ליל הבדולח בליבו של ילד יהודי", מתוך אתר האינטרנט של ארגון יוצאי מרכז אירופה, 2008)

מקור 2 – קטעים מן הספר "סיפור של גרמני 1914–1933" מאת סבסטיאן הפנר

הם פוצצו עתה באופן קבוע ובעזרת גדודים מיוחדים את אסֵפות הבחירות של כל שאר המפלגות, רצחו כמעט מדי יום אחד או שניים ממתנגדיהם הפוליטיים, ובאחד מפרברי ברלין שרפו כליל, יום בהיר אחד, את ביתה של משפחה סוציאל־דמוקרטית אחת. שר הפנים הפרוסי החדש (נאצי אחד, סרן גֶרינג), פרסם הוראה מדהימה ולפיה בכל מקרה של תגרה [ריב], ובלי לברר מי אשם, על המשטרה להגן על הנאצים ולירות ללא התראה באחרים. [...] אך כאמור, כל אלה היו דיווחים בעיתונות. האזרח הרגיל לא ראה ולא שמע בעיניו ובאוזניו הרבה יותר ממה שכבר היה להרגל בשנים האחרונות: מדים חומים ברחובות, מצעדים, קריאות "הייל" - וחוץ מזה עסקים כרגיל.

[...]

את העובדה שעכשיו, רק בגלל השׂרֵפה הקטנה ברייכסטאג, לקחו מהם, מכל אחד ואחד מהם, את מעט החירות האישית המוגנת בחוקה וכן את כבודם כאזרחים, את העובדה הזו הם [אזרחי גרמניה] קיבלו כעֵדר, מתוך ביטול עצמי וכאילו כל זה מחויב המציאות.

—

סבסטיאן הפנר היה משפטן גרמני (לא יהודי) שבחר לעזוב את גרמניה ב־1938.

(ס' הפנר, סיפור של גרמני, 1914–1933, תרגום: ש' וולקוב, חרגול, 2002, עמ' 75, 83)

קטע מקור המתבסס על עדות של אנני בוכריס בנוגע לקורות משפחתה היהודייה בתקופת הכיבוש הנאצי של תוניסיה במלחמת העולם השנייה.

באותו יום [9 בנובמבר 1942] גירשו הגרמנים את אנני ומשפחתה מביתם והפכו את הבית ברחוב עלי ביי 58 לקסרקטין [מגורים] לחיילים שהגיעו זה מקרוב. בתוך המהומה הצליח אביה של אנני לשמור על קור רוחו ולהסדיר למשפחתו מקלט בבית חרושת לשמן זית במרחק שני קילומטרים ממרכז העיירה. דודות, דודים ודודנים הצטרפו אליהם שם, וכן המשפחות של האחים אוזן, שהיו שכנים וידידים. מרחב המגורים היה צפוף, הילדים, כעשרה במספר, לא הורשו כמעט לצאת החוצה, והגברים נאלצו ללכת בכל יום לעבודת כפייה. [...]

לילה אחד בשעה מאוחרת, במלאת שבועות מספר לשהותה של משפחת בוכריס בבית החרושת לשמן, נשמעה שוב דפיקה בדלת. הפעם, אמרה אנני, עמד בפתח ערבי ושמו חאלד עבד אל־ואהאב, בנו של חסן חוסני עבד אל־ואהאב, בעל אדמות עשיר ושר לשעבר בחצרו של הביי [שליט תוניסיה]. [...]

חאלד הודיע להם שהם נתונים בסכנה גדולה. עליהם לברוח, והוא יעביר אותם למקום בטוח. [...] במהלך הלילה נע חאלד הלוך ושוב והצליח לבסוף לשכן את כולם בחווה של משפחתו בכפר הקטן טֶלֶסה, כ־35 קילומטרים ממערב למהדיה. עם שחר היה בית החרושת לשמן ריק מאדם. [...] אנני, משפחתה ושכניה - 25 אנשים סך הכול - נשארו עד תום הכיבוש הגרמני [...] בחווה של עבד אל־ואהאב.

(ר' סטלוף, בין צלב הקרס לסהרה – יהודים וערבים בצפון אפריקה בצל השואה, תרגום: ע' כרמל, יד ושם ודביר, 2010, עמ' 158–159)

קטע מקור מתוך זיכרונותיו של אלברט שפאר, שהיה שר החימוש במשטר הנאצי.

בפברואר 1945 יצאתי במטוס לסיור נוסף - ולפי כל הסימנים אחרון. [...] במהלך סיור זה הזדמן לי [...] לחזות בתנועת צבא של כמה יחידות אס־אס, שנועדו לפתוח במתקפת נגד נרחבת בגזרת הבלקן [דרום מזרח אירופה]. כדי להבטיח את היתרון שבגורם ההפתעה, הוכנה התוכנית למבצע זה תחת מעטה של סודיות קפדנית ביותר. [...] כך חשב היטלר להפתיע את הרוסים ולגרשם מארצות הבלקן, בעזרת כמה יחידות משוריינות של האס־אס, לאחר שהכוחות הרוסים כבר הספיקו להתבסס שם היטב.

בכישרונו המדהים [של היטלר] לראות מהרהורי ליבו ולהאמין באשליות שהוא עצמו טיפח, ביסס את רעיון מתקפת הנגד בדרום מזרח אירופה בשלב מאוחר זה על ההנחה, כי לא יעברו אלא חודשים מעטים עד אשר ימאסו עמי האזור הזה בשלטון הסובייטי. באוירת הייאוש של השבועות ההם ניסה [היטלר] לשכנע את עצמו, כי דווקא שם די בהצלחות ראשונות כלשהן, כדי שיחול מפנה קיצוני במצב. אז בוודאי תפרוץ שם התקוממות עממית נגד ברית המועצות, והאוכלוסייה תפעל שכם אחד עימנו נגד האויב המשותף, עד אשר יושג הניצחון. כך ניתנה הפקודה האבסורדית [...] להדוף את הרוסים מארצות הבלקן וזאת, כאמור, על סמך שיקולי תעתועים [אשליות] תלושים לחלוטין מן המציאות.

(מעובד על פי: א' שפאר, בתוככי הרייך השלישי, תרגום: ע' קורנפלד, מודן, 1979, עמ' 439)

נספח לשאלה 4 – מודעה

[מודעה מודפסת בעברית, משוחזרת בדפוס, ומשמאל לה, בתחתית העמוד, צילום קטן של המודעה המקורית הישנה (על נייר מצהיב) תחת הכיתוב "המודעה המקורית". בגוף המודעה כמה מילים מחוקות בקו. נוסח המודעה:]

בעז"ה

ביום א' כ"ט תמוז נגשים אנחנו לבנין הגמנסיה ובתים באחזת בית ביפו. על כן הננו פונים בזה אל כל הבנאים והמסתתים ושאר פועלים עברים הדורשים עבודה לבא אלנו במשך השבוע הבא לרשום את שמותיהם על פי התנאים האלו:

א) העבודה כל יום עשר שעות לא פחות ולא יותר

ב) ביום הששי [מחוק: חצי יום]* 9 שעות.

ג) אם נצטרך לשביתת ימים אחדים מצד חוסר חומר לבנין נודיע את [מחוק: הפועלים יום] הבנאים שני ימים מקודם

אם זמן אי עבודה ימתין יותר משני ימים רצופים, אז בעד הזמן אחרי שני הימים הראשונים מקבלים הבנאים (ולא הפועלים הפשוטים) שכירותם, אם יוכיחו שלא יכלו למצא עבודה אחרת על הזמן הזה.

[מחוק: ואין להם לדרוש שכירות על אותו זמן.]

המקחים:

שכירות יום הבנאי — 18–22 גרוש כפי ערכו

הבונה בצרורות — 12–14

המסתת — 12–16

נושא אבנים — 8–10

פועלי מים עפר וצרורות 8

להילדים נושאי טיט — 4–5

הקבלן יוסף אליהו שלוש – יפו.

—

- המחיקות נעשו על המודעה המקורית.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

בעז"ה

ביום א' כ"ט תמוז נגשים אנחנו לבנין הגמנסיה ובתים באחזת בית ביפו. על כן הננו פונים בזה אל כל הבנאים והמסתתים ושאר פועלים עברים הדורשים עבודה לבא אלנו במשך השבוע הבא לרשום את שמותיהם על פי התנאים האלו:

א) העבודה כל יום עשר שעות לא פחות ולא יותר

ב) ביום הששי ~~הצי יום~~* 9 שעות.

ג) אם נצטרך לשביתת ימים אחדים מצד חוסר חומר לבנין נודיע את ~~הפועלים יום~~ הבנאים שני ימים מקודם אם זמן אי עבודה ימתין יותר משני ימים רצופים, אז בעד הזמן אחרי שני הימים הראשונים מקבלים הבנאים (ולא הפועלים הפשוטים) שכירותם, אם יוכיחו שלא יכלו למצא עבודה אחרת על הזמן הזה. ~~ואין להם לדרוש שכירות על אותו זמן~~.

המקחים:

שכירות יום הבנאי — — — —	22-18 גרוש כפי ערכו
הבונה בצרורות —	14-12
המסתת — — —	16-12
נושא אבנים — —	10-8
פועלי מים עפר וצרורות	8
להילדים נושאי טיט —	5-4

הקבלן **יוסף אליהו שלוש — יפו.**

* המחיקות נעשו על המודעה המקורית.

המודעה המקורית

בעז"ה

ביום א' כ"ט תמוז נגשים אנחנו לבנין הגמנסיה ובתים באחזת בית ביפו. על כן הננו פונים בזה אל כל הבנאים והמסתתים ושאר פועלים עברים הדורשים עבודה לבא אלנו במשך השבוע הבא לרשום את שמותיהם על פי התנאים האלו:

א) העבודה כל יום עשר שעות לא פחות ולא יותר

המקחים:

שכירות יום הבנאי — — — 22—18 גרוש כפי ערכו
הבונה בצרורות — 14—12
המסתת — — — 16—12
נושא אבנים — — 10—8
פועלי מים עפר וצרורות 8
להילדים נושאי טיט — 5—4

הקבלן יוסף אליהו שלוש — יפו.

(הארכיון הציוני המרכזי, L2/71)

(הארכיון הציוני המרכזי, L2/71)

נספח לשאלה 5 – תמונה: אסֵפת מאי

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

[ציור שמן צבעוני. הסצנה מתרחשת באולם או בחצר מקורה עם שורת קשתות גדולות. במרכז, מעל ההמון, עומד איש דת נוצרי־אורתודוקסי מזוקן ושיבה, בגלימה כהה ובצעיף רקום, ועל חזהו תלוי צלב. ידו האחת מורמת, ובידו השנייה הוא מחזיק מסמך כתוב. לצידו אנשי דת נוספים בגלימות כהות, ואחד מהם מחזיק ספר.
סביבם ממלא את האולם המון צפוף ונרגש של גברים, נשים וילדים, רבים מהם מרימים ידיים, מנופפים במטפחות ומריעים. חלק מן הנאספים לבושים בגדים מסורתיים־עממיים: כובעי פֶּס אדומים, מכנסיים אדומים רחבים, מעילים וחגורות רקומים ומטפחות ראש; אחרים לבושים מדים צבאיים, וחלקם חליפות עירוניות.
משמאל מתנופף מעל ההמון דגל גדול בשלושה פסים – אדום, כחול ולבן – וקשור אליו סרט באותם צבעים. מימין מתנוססים דגלים ירוקים ודגל ישן ובו סמל נשר דו־ראשי, ומתחתם אפריון (חופה) אדום ורקום זהב.]

(ציור: פאבל סימיץ', Pavel Simić, by Wikimedia Commons)

קטע מקור ממאמר שכתב דוד בן־גוריון אחרי הצהרת בלפור.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

אחרי 35 שנים של מפעל חלוצי בארץ, שהוכיח את כישרון העם העברי לקומם [לשקם] את הריסות ארצו; אחרי 20 שנים של הסברה לאומית מדינית אשר גילתה לעולם את שאיפת העם היהודי למולדתו, הכריזה האדירה שבמדינות העולם שהיא מכירה רשמית בקיום האומה העברית ומתחייבת לסייע להקמת הבית הלאומי שלה בארץ־ישראל.

אנגלייה לא החזירה לנו את הארץ, דווקא עכשיו, ברגע של שמחת הניצחון הגדולה. יש להדגיש דבר זה בתוקף מיוחד: אין בכוחה של אנגלייה להחזיר לנו את הארץ. ולא מפני שהארץ אינה ברשותה או עדיין אינה ברשותה. גם לאחר שכל הארץ, מבאר שבע ועד דן, תיכבש בידי אנגלייה - הארץ לא תשוב להיות שלנו רק משום שאנגלייה הסכימה לכך, ולו גם באישור כל שאר המדינות. אין ארץ נקנית לעם אלא בייסורי עבודה ויצירה, מאמצי בניין והתיישבות.

אנגלייה הגדילה לעשות: היא הכירה בקיומנו כאומה ואישרה את זכותנו לארץ. העם העברי בעצמו חייב להפוך זכות זו לעובדה חיה וקיימת, חייב בגופו ובנפשו, באונו ובהונו [בכוחו ובכספו] להקים את ביתו הלאומי ולבצע את גאולתו הלאומית עד תומה.

(מעובד על פי: ד' בן־גוריון, "עם הצהרת אנגליה", 14 בנובמבר 1917, בתוך: ממעמד לעם, עם עובד וקרן הנגב, 1974, עמ' 18)

מקור 1 – פורסם ב־29 ביולי 1946 בעיתון "אשנב", עיתון דו־שבועי מחתרתי של ארגון "ההגנה".

הפצצה אשר נזרקה בצוהרי יום ב' בבניין מלון המלך דוד היא פשע חסר טעם וחסר תכלית. [...]

גם השלטונות אינם חופשיים כנראה מהאחריות בעד האסון האנושי הכבד שאירע במלון "המלך דוד". לפי הידיעות שפורסמו ביום ההתנקשות ולמוחרתו ניתנו כמה אזהרות בטלפון על התפוצציות העומדות להתרחש במקום זה.

[...] עוד יארך המאבק מאוד, ולא מאוחר ללמוד משגיאות - [גם אם] תהיינה חמורות ומכשילות ביותר. [...]

הפשע של יום ב' חלף ועבר. אף שלא כל תוצאותיו חלפו ועברו - עוד ישביעונו תמרורים [ימררו את חיינו] בגללו. אך צו השעה הוא: לראות את העיקר! [...] עדיין שוללים מעַם זה את זכותו להצלה, את זכותו למולדת, את זכותו לחירות מדינית.

[...] המאבק על העיקר חייב להימשך ללא דיכוי בכל השטחים [התחומים], תוך אפיקי פעולה מתרחבים. הנהגת האומה חייבת להיות הנהגה לוחמת הראויה לתנאי הזמן החדשים.

(אשנב, 29 ביולי 1946)

מקור 2 – פורסם ב־1 באוגוסט 1946 בעיתון "חֵרות", עיתון חודשי מחתרתי של האצ"ל.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ההתקפה על מרכזי השלטון הבריטי, הצבאי והאזרחי, תירשם בהיסטוריה כאחת ההתקפות האדירות ביותר שבוצעו בזמן מן הזמנים על יד מחתרת לוחמת. מעשי גבורה רבים נעשו על ידי פרטיזנים באירופה, אך שום ארגון לא השכיל לחדור לליבו של שלטון הכיבוש, למרכז עצביו, ולעשות בו שפטים. את זאת השכיל לעשות רק חיל המחתרת העברית. [...]

בפרלמנט הבריטי [...] רגזו צירים רבים ושאלו: "הייתכן? במרכז הבסיס של הצבא הבריטי במזרח התיכון אירע הדבר. מה יעילותם של השלטונות הצבאיים?" לא קטן מזה היה ערכה הפוליטי־פסיכולוגי של המהלומה הבלתי צפויה. אל לנו לשכוח כי היא ירדה על השליטים לאחר "השבת הגדול" ["השבת השחורה"], לאחר שהם התפארו כי נשבר חוט השדרה של כוח המחץ העברי וכי הסֵדר בארץ (קרי: שלטון הטרור הבריטי) הוחזר על כנו. והינה נוכחו השליטים המתרברבים לדעת כי ניסיון ההפחדה שלהם עלה בתוהו, וכי זרועו של הנוער העברי נטויה לסכל את "הפתרונות הבריטיים" [...]. אין פלא איפוא שהעיתונות הבריטית החלה ליילל כי כל מעשי הדיכוי של הממשלה היו לשווא, וכי הכרח הוא לפרוץ את מעגל הקסמים שנוצר על ידי ההתקפות היהודיות והרפרסליות [תגובות הדיכוי] הבריטיות. כאן משתלב ערכה של ההתקפה האחרונה בערכה המדיני של כל מלחמתנו.

(חרות, 1 באוגוסט 1946)

קטע מקור ממאמר העוסק בפליטים הפלסטינים, שפרסם העיתונאי חביב עיסא בעיתון הלבנוני "אל הודא" ביוני 1951

המזכיר הכללי של הליגה הערבית, עזאם פאחה, הבטיח לעמים הערביים שכיבוש ארץ־ישראל ותל אביב יהיה פשוט כטיול צבאי... הוא הטעים כי הם עומדים כבר על הגבולות וכי כל המיליונים שהוציאו היהודים על קרקעות ופיתוח כלכלי יהיו ביזה קלה, כי עניין פשוט יהיה זה לזרוק את היהודים לים התיכון...

עצת אחים ניתנה לערביי ארץ־ישראל לעזוב את אדמתם, בתיהם ורכושם ולשבת ישיבת ארעי במדינות אחיות שכנות, לבל יבואו תותחי הצבאות הערביים הפולשים ויקצרו בהם קציר.

(ש' כץ, אדמת מריבה – מציאות ודמיון בארץ־ישראל, זמורה ביתן, 1995, עמ' 28–27)

קטע מקור סטירי (ביקורת הומוריסטית) שבו הסופר אפרים קישון מתאר את קליטתו בארץ עם הגעתו ב־1949

לפני המון אמשים [ימים רבים] הגיעה אוניית [...] "גלילה" לנמל חיפה עם משלוח גדול מאוד של עולים חדשים על סיפונה, ביניהם אחד מאוד רזה ונפחד, עבדכם [הכותב].

[...] עלתה ל"גלילה" מקץ שעתיים בלבד אישיות סגנונית מן הסוכנות היהודית והביאה לנו את ברכת הגליל. שרנו בניצוחו את "התקווה", לעת עתה בלי מילים, ומייד שאלנו את האישיות: איפה נגור, בבקשה? [...] כמה עולה דירה? [...] 4×3 מטר עם מטבחון, כמה? [...]

חצי מיליון העולים שזרמו למדינה בנחשול אחד מוגזם חסמו בגופם את כל החורים האפשריים בבתים. [...] אני מצידי יכולתי לבחור בין שלוש אפשרויות דיור: להשתקע בפחון כמעט חדש במעברת "שער העלייה" שליד חיפה יחד עם נהג קטר מטריפולי בשם סאלח על 15 ילדיו העירניים, או לגור זמנית אצל הדודה אילקה, [...] [והאפשרות השלישית –] האכזבה הגדולה שלי בארץ־ישראל הייתה הדוד יעקב, שעליו ביססתי את עתידי בַּמקום. [...] סיפרו עליו שיש בביתו מקרר משלו. לאחר מכן הסתבר שהוא גר במקרר. יתר על כן, הוא זה שמעלה ומוריד בו את האור כשפותחים את הדלת. החלטתי נפלה איפוא לטובת סאלח והמעברה, מכיוון ששם אין קרובים.

[...] פקיד הסוכנות האלמוני הביט בי בעצב מעל משקפיו השמוטים מטה על אפו: "שמך?"

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

- "קישהונט פרנץ", אמרתי את האמת. האיש נעשה עצבני משהו:
- "איזה מזה שם המשפחה?"
- "קישהונט".
- "קישון", מלמל השלטון בין שרידי שיניו, ורשם על הטופס. [...] "שמך הפרטי?"
- "פרנץ". [...]
- 'אפרים', רשם לבסוף בטופס.
- "לא 'אפרים' - ציינו - 'פרנץ' ".
- "אין דבר כזה. הלאה!"

(א' קישון, פרטאצ'יה אהובתי, ספרית מעריב, 1974, עמ' 8–10)

מקור 1 – קריקטורה שפורסמה ב־10 ביוני 1967 מאת המאייר קריאל גרדוש (דוש)

[קריקטורה בשחור־לבן. מעל הציור הכיתוב: "- חכה! חכה! אני לא מספיקה לרשום!". במרכז חייל ישראלי חובש קסדה, מחייך ונושא נשק קל (תת־מקלע), צועד בצעדים גדולים ונמרצים מימין לשמאל. מתחת לרגליו שורה של שלטי דרך נעוצים באדמה, ועליהם שמות מקומות (מימין לשמאל): "אל עריש", "עזה", "ג'נין", "ירושלים", "חברון", "קוטרה", "רמת הגולן". מאחורי החייל רצה בעקבותיו נערה בשיער מתנופף, מסומנת בכיתוב "ההיסטוריה", ובידיה נוצת כתיבה ומגילה שהיא מנסה לרשום בה. בשמיים שמש מחייכת שמביטה בחייל, וציפורים מעופפות סביבו. בפינה השמאלית התחתונה חתימת המאייר: "דוש".]

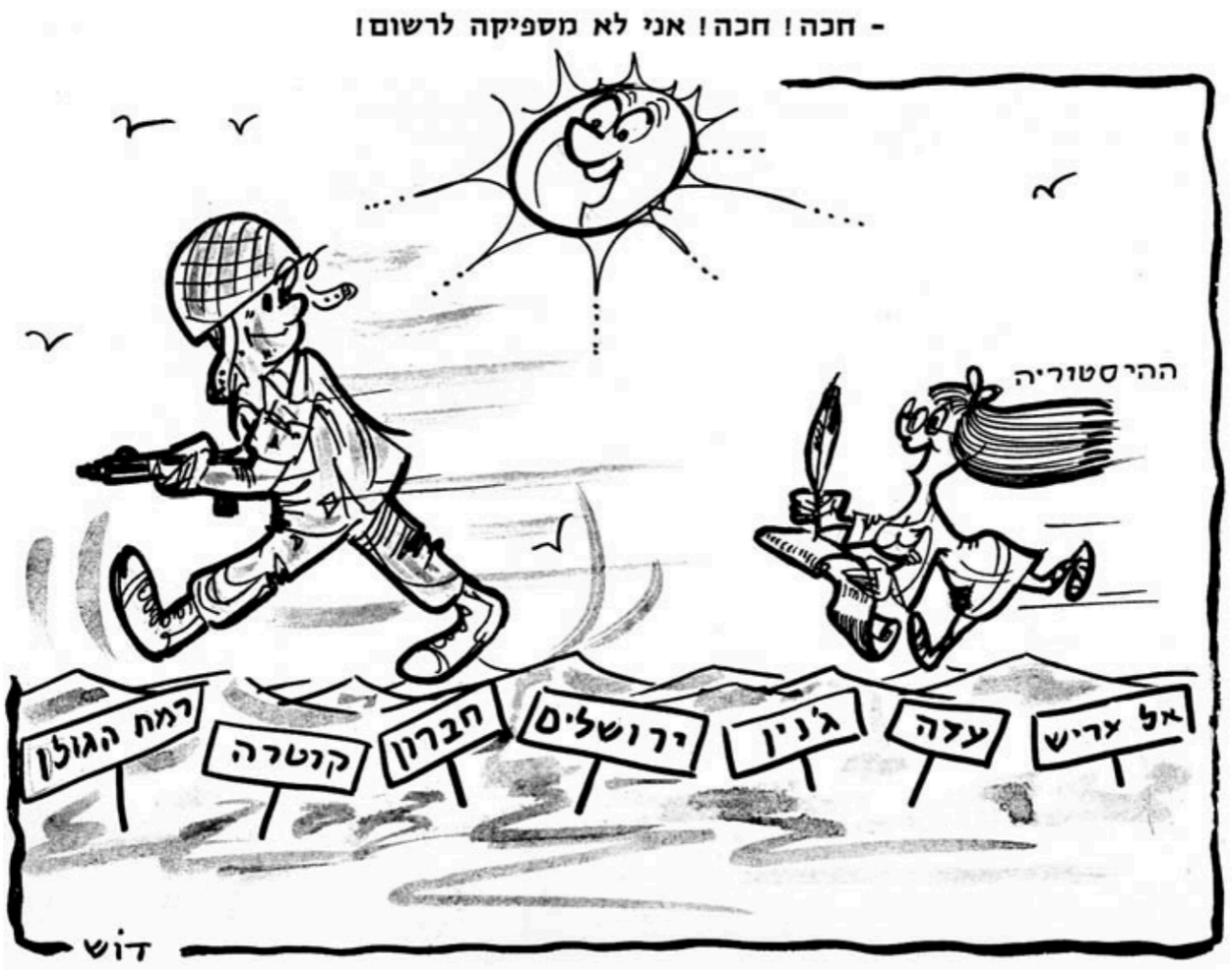

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

(א' קישון, דוש (ק' גרדוש), סליחה שניצחנו!, ספרית מעריב, 1967)

מקור 2 – קטע מנאום שנשא הרמטכ"ל יצחק רבין בטקס באוניברסיטה העברית ב־28 ביוני 1967

צהלת ניצחון אחזה בעם כולו. אף על פי כן, נתקלים אנו יותר ויותר בתופעה מוזרה אצל הלוחמים עצמם: אין הם יכולים לשמוח בלב שלם, [...] עצב ותדהמה משולבים בחגיגתם, ויש אפילו שאינם חוגגים כלל. הלוחמים בקווים הקדמיים ראו בעיניהם לא רק את תפארת הניצחון אלא גם את מחירו - חבריהם נפלו על ידם, מתבוססים בדמם. אני יודע שהמחיר הנורא ששילם האויב נגע אף הוא עמוק בליבם של רבים מהם. ייתכן שהעם היהודי מעולם לא חונך ולא הורגל לחוש את שמחת הכובש והמנצח, ולכן הדבר מתקבל ברגשות מעורבים.

(מעובד על פי: נאום יצחק רבין בהר הצופים. 28 ביוני 1967, בתוך: צ' צמרת וח' יבלונקה [עורכים]. העשור השני: תשי"ח–תשכ"ח, יד בן צבי, 2000, עמ' 403)

מקור 1 – קריקטורה מאת דני קרמן שפורסמה ב־1974

[קריקטורה בשחור־לבן על רקע כהה ואפל. מימין עומדת דמות של ישראלי צעיר, חובש כובע טמבל, על גבי עמוד־כן קלסי מפואר (כמו פסל על כן), זקוף, ידיו בכיסיו, ומביט במראה גדולה ומוארת. במראה הסגלגלה, העומדת על רגל, נשקפת אותה דמות אך במצב שונה לגמרי: שפופה, כפופה, עצובה ומרושלת, ראשה מושפל, והיא עומדת על פח אשפה גדוש. על המראה קווים אלכסוניים כמו סדקים או גשם. בפינה הימנית התחתונה חתימת המאייר: "דני קרמן 1974".]

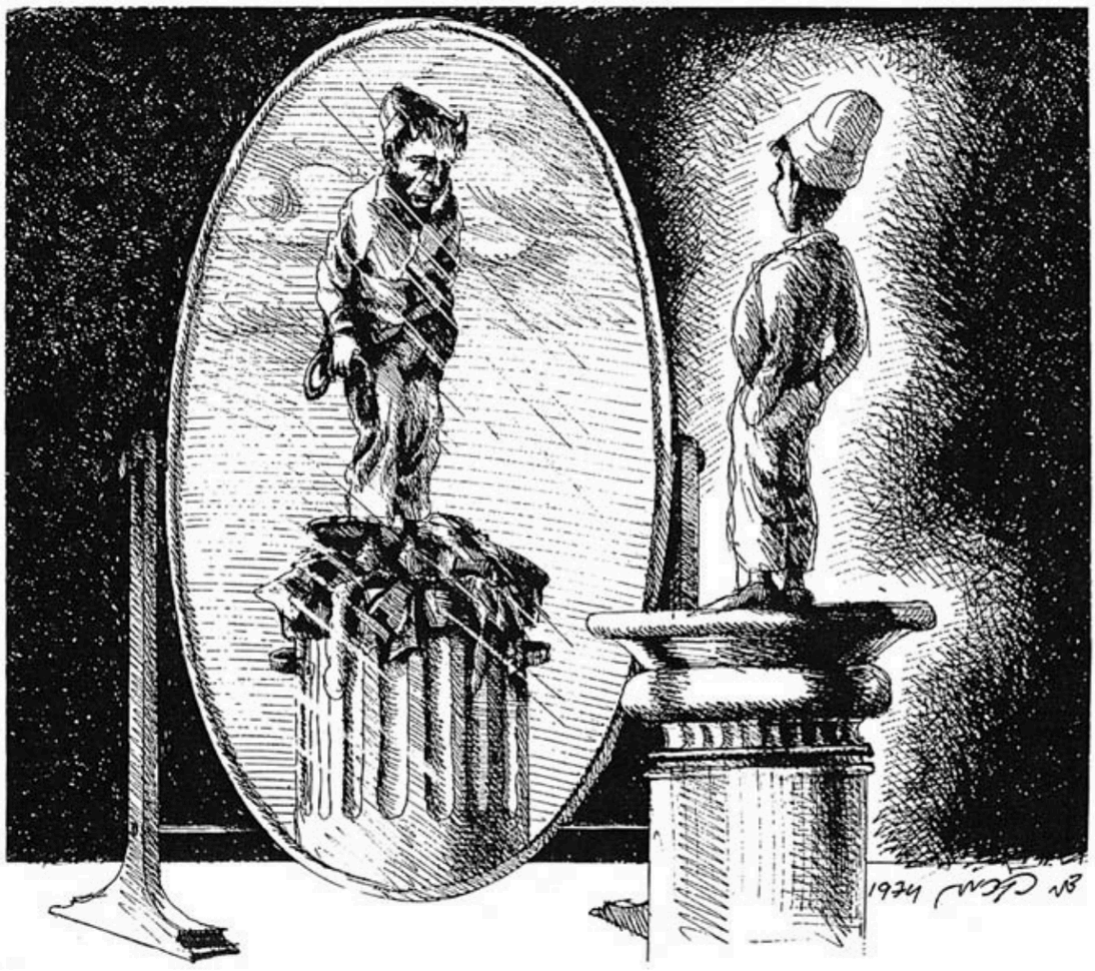

(דני קרמן, זה מה שיש!, זמורה־ביתן־מודן, 1981)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

מקור 2 – ריאיון עם האלוף במילואים גרשון הכהן ב־2013

הבוקר שוחחתי עם יעקב צ'סנר (אחד המפקדים שלחמו במלחמת יום הכיפורים) וכך אמר לי: "ההוויה הנישאת עִמי מאז היא חוויית ניצחון. יצאתי מן המלחמה בביטחון גדול כי אם עמדנו בהצלחה במבחן ההפתעה החמור מכול, ביחסי כוחות כל כך מובהקים לטובת האויב, ויצאנו וידנו על העליונה - ברור לי מאז אותם ימים שלא יוכלו לנו".

למיטב הבנתי גם אויבינו היטיבו להבין כמונו את אשר התרחש באותם ימי גבורה. גם בימים שלאחר המלחמה, כמו גם בשנים שלאחר המלחמה - נשבה בשורות הלוחמים [שלנו] רוח של ביטחון ועוצמה והכרה בגודל הניצחון.

(מעובד על פי: דברי גרשון הכהן ביד לשריון. 8 בספטמבר 2013. מתוך אתר "יד לשריון")

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history